

สภาพและการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
อำเภอคว้ง จังหวัดยโสธร

THE STATE AND ANALYSIS OF THE QUALITY OF LIFE COMPOSITION OF
THE ELDERLY IN KHO WANG DISTRICT, YASOTHON PROVINCE

สัณฐาน ชยณน¹ วิจิตรา ศรีสอน² ทิฆัมพร พันลึกเดช³ จิรัฐ ชวนชม⁴

Sunthan Chayanon, Wijittra Srisorn, Tikhamporn Punluekdej,

Jirat Chuanchom

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอคว้ง จังหวัดยโสธร 2. หาแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอคว้ง จังหวัดยโสธร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 17 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลวิจัยพบว่า 1. สภาพและการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอคว้ง จังหวัดยโสธร ประกอบไปด้วย 1) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีการรับประทานอาหารที่ไม่ให้ความสำคัญด้านคุณค่าทางโภชนาการ 2) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตที่ดี บางครั้งพบว่ามีความกังวลกลัวจะถูกทอดทิ้ง ภาวะสุขภาพด้านจิตใจของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อม 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม เช่น งานเทศกาลตามประเพณี 4) ด้านความตระหนักในคุณค่าแห่งตน ผู้สูงอายุมี

Received: 2020-08-18 Revised: 2021-02-10 Accepted: 2021-02-11

¹ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University. e-mail address: sunthan.ch@ssru.ac.th

² วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University. e-mail address: wijittra.sr@ssru.ac.th

³ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ Graduate School, Southeast Asia University. e-mail address: tikhamporn.pu@gmail.com

⁴ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, Faculty of Management Science, Suan Dusit University. e-mail address: chiruchchiruch@hotmail.com

ความภูมิใจที่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ 5) ด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ได้รับความสำคัญ เคารพนับถือยกย่อง 6) ด้านการรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายดี และ 7) ด้านสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการเป็นเงินช่วยเหลือค่ายังชีพจากรัฐ 2. แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร 1) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุควรมีการรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ 2) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุควรได้รับความเคารพนับถือและเชื่อกันจากบุตรหลาน 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุควรเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม 4) ด้านความตระหนักในคุณค่าแห่งตน ลูกหลานญาติพี่น้องควรให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ และช่วยให้ท่านมีความภาคภูมิใจ 5) ด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว บุคคลในครอบครัวจะช่วยยกระดับคุณค่าในชีวิต 6) ด้านการรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุได้รับการตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่สะดวก และ 7) ด้านสวัสดิการสังคม การจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

คำสำคัญ (Keywords) : สภาพและการวิเคราะห์; องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ; แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

Abstract

This research has objectives to: 1) study the state and analyze quality of life composition of the elderly in Kho Wang district, Yasothon province, and 2) find out the ways to develop quality of life composition of the elderly living in Kho Wang district, Yasothon province. This research is considered as a qualitative research. The data collection is undertaken by using an in-depth interview with the 17 key informants and a focus group of 8 individuals. The collected data were analyzed by content analysis and verified by a triangulation method. The results revealed that: 1. The state and analysis of quality of life composition of the older people in Kho Wang district, Yasothon province composed of 1) physical state in which the elderly having a malnutrition and consuming food based on their indulgence, 2) Psychological state where some of the elderly felt anxious of being abandoned by their offsprings, 3) Social relations state in which the elderly were happy to participate in social activities such as traditional festivals, 4) Awareness of self-worth state in which the older

people were proud of their ability to look after themselves, 5) Family relationship state where most the elderly were receiving attendance, respect, assistance, warmth, love, care as well as interest from their family members, 6) Medical treatment state where most the elderly possessed an excellent health condition and received a free-of-charge medical service, and 7) Social welfare state in which the elderly received subsistence allowance from the government so they could live by and adjust themselves amid changes in economic, social and political dimension. 2. The ways to develop quality of life composition of the elderly in Kho Wang district, Yasothon province included: 1) Physical state, the older people should receive a high nutritious food, 2) Psychological state, the elderly should receive respect and obedience from their children, 3) Social relations state, the elderly should participate in social activities, 4) Awareness of self-worth state, the senior people should be proud of themselves in forms of respect and dignity provided by their children, 5) Family relationship state, family is a basic and strong network that helps liftup value in life of the elderly, 6) Medical treatment state, the elderly need a regular physical checkup and an easy access of medical services, and 7) Social welfare state, the provision of social welfare in order to assist and support the elderly to live by themselves and be able to adjust themselves toward economic, social, and political changes.

Keywords: The state and analysis; Quality of life composition of the elderly; Guidelines for quality of life development

บทนำ (Introduction)

สถานการณ์ประชากรที่กำลังได้รับความสนใจในสังคมโลกปัจจุบัน คือโครงสร้างประชากรที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” (Aging Society) ที่เกิดขึ้นทั่วทุกประเทศในโลก สภาวะการดังกล่าวทำให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักและเตรียมความพร้อมในการรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากองค์การสหประชาชาติ ได้นิยามเนื่องในปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุว่า “ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมอายุ (Aging Society)

และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุที่สมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 14” (รติมา คชนันท์, 2561) จากผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2555 พบว่าผู้สูงอายุที่ทำงานมีจำนวน 3.45 ล้านคน ส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคเกษตรและประมง รองลงมาคือพนักงานบริการและพนักงานขาย ผู้ปฏิบัติงานความสามารถทางฝีมือและธุรกิจ อาชีพพื้นฐานต่าง ๆ ด้านการขาย ผู้บัญญัติกฎหมายและข้าราชการระดับอาวุโส ผู้ปฏิบัติงานโรงงานและเครื่องจักร และผู้ประกอบการวิชาชีพด้วยต่างๆ ตามลำดับ หลายอาชีพมีความพร้อมในการพึ่งพาตนเอง แต่ก็ยังมีอีกหลายอาชีพที่ยังต้องการการสนับสนุนให้สามารถอยู่ได้ในตลาดแรงงาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

การมีมาตรการส่งเสริม หรือสนับสนุนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก จึงเป็นสิ่งที่ทุกหน่วยงานจำเป็นต้องให้ความสำคัญเนื่องจากประชากรวัยแรงงานอพยพย้ายถิ่นไปทำงานในเขตเมือง สิ่งที่น่ากังวลตามมาก็คือ ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ลำพังหรือทิ้งภาระของบุตรหลานให้ผู้สูงอายุดูแลมากขึ้น แม้ว่าผู้สูงอายุบางส่วนได้รับค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู แต่เป็นเพียงการสนับสนุนด้านวัตถุเท่านั้น ส่วนความสัมพันธ์ของครอบครัวกลับลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้สูงอายุต้องปรับตัวจากวิถีชีวิตแบบเดิมเป็นวิถีชีวิตในยุคของโลกาภิวัตน์ ปัญหาของจังหวัดยโสธรประกอบไปด้วยประชาชนขาดการศึกษาต่อเนื่อง คุณภาพการศึกษาในระบบยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน บุคลากรทางการแพทย์ สาธารณสุขมีน้อย ประชาชนมีพฤติกรรมสุขภาพอนามัยไม่ดี มีโรคสำคัญแพร่ระบาด คุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานตกเกณฑ์หลายตัวชี้วัด มีครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่า 23,000 บาทต่อคนต่อปี จำนวน 712 ครัวเรือน ประชาชนมีหนี้สินมากมีการอพยพแรงงานมาก แรงงานขาดทักษะและวินัย ปัญหาสตรีและเด็ก คนพิการ มีผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นภาระต้องดูแล (สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2557)

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาสภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และเพื่อหาแนวทางพัฒนาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาสภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) รวมทั้งการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อหาแนวทางพัฒนาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน แบบเป็นทางการ และแบบธรรมชาติ ผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น และนักวิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ และแบบธรรมชาติ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 17 คน ได้แก่ ข้าราชการ จำนวน 3 คน นักวิชาการ จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 3 คน และประชาชนในพื้นที่ จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร และหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ และแบบธรรมชาติ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น และนักวิชาการ จำนวน 8 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัย (Research Results)

1. สภาพและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ประกอบไปด้วย 7 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีการรับประทานอาหารที่ไม่ให้ความสำคัญด้านคุณค่าทางโภชนาการมากนัก เน้นรับประทานอาหารตามความพึงพอใจของตนเองเป็นหลัก และมีการดื่มสุราเป็นประจำ ผู้สูงอายุนิยมรับประทานอาหารหมักดองหรือรสจัดและบริโภคอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ที่ดิบ ๆ สุก ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าทางอาหาร และมีพฤติกรรมการดื่มสุราและสูบบุหรี่

บุหรืเป็นประจำ อีกทั้งผู้สูงอายุไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการออกกำลังกายซึ่งเกิดจากความเหนื่อยล้าและสภาพร่างกายถดถอย

2. องค์ประกอบด้านจิตใจ จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตที่ดี แต่บางครั้งพบว่ามีกังวล กลัวจะถูกทอดทิ้งไม่มีคนดูแล ทั้งนี้ภาวะสุขภาพด้านจิตใจของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อม เช่น การที่ผู้สูงอายุได้รับความเคารพนับถือและเชื่อฟังของบุตรหลาน การได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน

3. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์สังคม จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมซึ่งถือว่าเป็นแนวโน้มที่ดี เช่น เข้าร่วมงานเทศกาลตามประเพณี งานบุญ งานวัด งานบวช ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขสนุกสนานรู้สึกสดชื่นมีชีวิตชีวา และรื่นรมย์กับสิ่งรอบตัว ทั้งนี้ความเบิกบานอาจก่อให้เกิดการทำกิจกรรมกับเพื่อนหรือกลุ่มผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน หรืออาจเป็นความเบิกบานจากการได้ทำสิ่งที่ตนเองชอบ อาทิ งานในยามว่าง เก็บเกี่ยวความสุขเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งการมีอารมณ์ขันและการให้ผู้สูงอายุที่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายทางสังคมในชุมชนมากขึ้น

4. องค์ประกอบด้านความตระหนักในคุณค่าแห่งตน จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้สูงอายุในอำเภอค้อวังจังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุมีความภูมิใจที่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ทำให้ตนเองยังมีความหมายและมีคุณค่าไม่เป็นภาระของครอบครัว จึงไม่เกิดความรู้สึกด้อยคุณค่าในตนเอง ลูกหลานญาติพี่น้องมีส่วนสำคัญยิ่งในการช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวได้อย่างมีความสุขยิ่งขึ้น โดยให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ และช่วยให้ท่านมีความภาคภูมิใจ

5. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ได้รับความสำคัญ เคารพนับถือยกย่อง ได้รับความช่วยเหลือ ความอบอุ่น ความรัก ความห่วงใย รวมทั้งความสนใจจากทั้งบุคคลในครอบครัว ซึ่งบุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนเครือข่ายการสนับสนุนในอันที่จะช่วยระดับประกอบสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นการช่วยยกระดับคุณค่าในชีวิต ตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเองและยังเป็นการช่วยรักษาความสมดุลระหว่างจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

6. องค์ประกอบด้านการรักษาพยาบาล จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายดี เมื่อเจ็บป่วยก็จะได้รับการบริการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ ผู้สูงอายุมีความต้องการให้ตนมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ โดยได้รับการตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่สะดวก สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงานสร้างเสริม

สุขภาพแก่ผู้สูงอายุ กรมอนามัยที่ไว้ไว้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลรักษาสุขภาพ การป้องกันโรคและการออกกำลังกายที่ถูกต้อง พร้อมทั้งจัดให้มีอาสาสมัครงานสาธารณสุขและกรรมการชุมชนในการเฝ้าระวังสุขภาพ และส่งเสริมสุขภาพ

7. องค์ประกอบด้านสวัสดิการสังคม จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการเป็นเงินช่วยเหลือค่ายังชีพจากรัฐ เพื่อรองรับปัญหาด้านเศรษฐกิจ การจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศได้ในระดับหนึ่งเพื่อมิให้เป็นภาระแก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ 2546 ให้การจ่ายเบี้ยยังชีพเป็นสิทธิที่ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทุกคน รัฐบาลและเอกชนได้มีการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สถานสงเคราะห์คนชรา บัตรสุขภาพ บัตรประจำตัวผู้สูงอายุ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ บริการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ยากจน ตลอดจนการลดหย่อนค่าโดยสารรถสาธารณะ

2. แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร ประกอบไปด้วย

1. องค์ประกอบด้านร่างกาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มพบว่าผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมให้มีสุขภาพดีนั้น นอกจากครอบครัวแล้ว ตัวผู้สูงอายุเองถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการดูแลสุขภาพของตนเองให้มีสุขภาพที่ดี และร่างกายแข็งแรง โดยมี 4 ข้อที่จำเป็นดังนี้ 1) การดูแลด้านอาหาร 2) การออกกำลังกาย 3) ความเครียดและวิตกกังวล 4) การป้องกันอุบัติเหตุและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ

2. องค์ประกอบด้านจิตใจ จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้สูงอายุจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคนใกล้ชิด แน่นนอนว่าไม่มีใครอยากเห็นผู้ใหญ่วายที่เคาพรักต้องเผชิญกับภาวะซึมเศร้า ด้วยวัยที่ห่างกันอาจจะทำให้การสื่อสารแตกต่างกันบ้าง ลูกหลานควรพยายามปรับตัวเพื่อที่จะเข้าใจคนวัยนี้มากขึ้น สิ่งแรกที่เหมาะสมให้ทำคือทำให้พวกเขารู้สึกมีส่วนร่วมในครอบครัว โดยการใช้เวลาอยู่กับผู้สูงอายุพูดคุยและรับฟัง รวมถึงดูแลใส่ใจด้านสุขภาพ พาผู้สูงอายุในบ้านไปพบแพทย์ นอกจากการสนับสนุนภายในครอบครัวแล้ว ชุมชนหรือสังคมภายนอกเองก็มีผลอย่างมาก

3. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วันที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยแล้ว แต่ท่านก็ยังพร้อม และสามารถที่จะช่วยเหลือครอบครัวได้ เช่น ช่วยดูแลบุตรหลาน ขณะที่พ่อแม่

ออกไปทำงาน ช่วยดูแลบ้านเรือน ผู้สูงอายุบางท่าน ยังช่วยหุงหาอาหารต่าง ๆ ช่วยทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามกำลังของท่านได้ นอกจากนั้น ยังช่วยให้คำแนะนำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพการงาน ด้านการดำเนินชีวิต ด้านครอบครัว ด้านสังคม และอื่น ๆ ผู้สูงอายุบางท่านมีทักษะในวิชาชีพทางด้าน เช่น ช่างไม้ ช่างแกะสลัก ทำอาหารไทย ขนมไทย เย็บปักถักร้อย ดอกไม้ดนตรี

4. องค์ประกอบด้านความตระหนักในคุณค่าแห่งตน จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่า แนวทางการพัฒนาความตระหนักในคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุสามารถสร้างได้ด้วยตนเองผ่านการทำหน้าที่อาสาสมัครเพื่อการสร้างประโยชน์ให้ผู้อื่น ซึ่งบางครั้งอาจต้องพบปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติงาน แต่ด้วยใจรักในการปฏิบัติหน้าที่ก็สามารถทำให้ปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นสามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ทั้งนี้อาสาสมัครผู้สูงอายุยังสามารถสร้างประโยชน์ได้ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกและผู้ร่วมสนทนาให้แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านหนึ่งตามมาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง ระบุความเข้มแข็งด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว การที่ครอบครัวสามารถกระทำหน้าที่และบทบาทของตนอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนก็จะเป็นหลักประกันการนำครอบครัวของตนไปสู่ความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพมั่นคงต่อไปได้ ในทางตรงข้าม ครอบครัวที่ย่อหย่อนต่อการทำบทบาทหน้าที่ก็จะมีอาจระดับประคองครอบครัวให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ การขาดประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ของครอบครัวทำให้เกิดชีวิตครอบครัวที่อ่อนแอ ขาดเสถียรภาพ

6. องค์ประกอบด้านการรักษาพยาบาล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มพบว่าสภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่สำคัญคือด้านสุขภาพ ซึ่งมีการเสื่อมสภาพตามวัย ประจวบกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยพบว่าความต้องการที่มากที่สุดของผู้สูงอายุ คือ ความต้องการบริการด้านสุขภาพ

แนวทางในการพัฒนาด้านการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุยังมีปัญหาด้านการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบบริการสุขภาพของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดรูปแบบการดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการบริการสุขภาพได้อย่างสะดวก เหมาะสมตามความจำเป็น และสามารถตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพได้มากขึ้น

7. องค์ประกอบด้านสวัสดิการสังคม จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ได้ข้อมูลว่าผู้สูงอายุเป็นประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปีอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางการ

แพทย์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ การดูแลสุขภาพทั้งทางกาย จิตใจรวมถึงการบริโภคอาหารอย่างถูกต้อง และครบถ้วนตามวัยผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น ความต้องการในการได้รับการดูแลจากรัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และบุคคลรอบข้างย่อมมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว สิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุจะได้รับคือการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุทั้งที่จัดโดยภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในชุมชน ดังนั้นรัฐและหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การที่สังคมไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี การคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุการจัดสวัสดิการให้สามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนการสร้างหลักประกันทางสังคม เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง (เจษฎา นกน้อย และวรรณภรณ์ บริพันธ์, 2560)

จากการศึกษาสภาพและการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีการรับประทานอาหารที่ไม่ให้ความสำคัญด้านคุณค่าทางโภชนาการมากนัก เน้นรับประทานอาหารตามความพึงพอใจของตนเองเป็นหลัก และมีการดื่มสุราเป็นประจำ ผู้สูงอายุนิยมรับประทานอาหารหมักดองหรือรสจัดและบริโภคอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ที่ดิบ ๆ สุก ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าทางอาหาร และมีพฤติกรรมการดื่มสุราและสูบบุหรี่เป็นประจำ อีกทั้งผู้สูงอายุไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการออกกำลังกายซึ่งเกิดจากความเหนื่อยล้าและสภาพร่างกายถดถอย สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญवास สมวงศ์ และปริญา หรุ่นโพธิ์ (2560) เรื่องการดูแลสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ เขตบางแค จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้สูงอายุไม่ให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุรับประทานอาหารเสริมเพื่อบำรุงสุขภาพและรับประทานยาอย่างสม่ำเสมอตามคำสั่งแพทย์ ผู้สูงอายุมีวิธีในการจัดการความเครียดที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจสติและหาทางแก้ไขปัญห ผู้สูงอายุเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปีน้อย

2. องค์ประกอบด้านจิตใจ จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตที่ดี แต่บางครั้งพบว่ามีความกังวล กลัวจะถูกทอดทิ้งไม่มีคนดูแล ทั้งนี้ภาวะสุขภาพด้านจิตใจของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อม เช่น การที่

ผู้สูงอายุได้รับความเคารพนับถือและเชื่อฟังของบุตรหลาน การได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญสุดา บุญทศ และชนิษฐา นันทบุตร (2560) เรื่อง ความสุข ความทุกข์ และสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย พบว่า ชุมชนให้ความหมายของสุขภาพจิตใน 2 ความหมาย คือ ใจม่วน (สุขใจ) และใจดี (ใจที่ปกติ) ลักษณะสุขภาพจิตที่ดีประกอบด้วย 1) ใจม่วน ใจดี 2) ไม่ป่วยไข้ 3) ปรับตัวไว (ปรับตัวได้เร็ว) และ 4) ทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

3. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุมีความรู้สึกรู้สึกมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมซึ่งถือว่าเป็นแนวโน้มที่ดี เช่น เข้าร่วมงานเทศกาลตามประเพณี งานบุญ งานวัด งานบวช ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขสนุกสนานรู้สึกสดชื่นมีชีวิตชีวา และรื่นรมย์กับสิ่งรอบตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2561) เรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุต่อสังคมครอบครัว ชุมชน พบว่า การปรับตัวเข้าสู่บทบาทผู้สูงอายุเป็นเรื่องยาก สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น เพราะงานที่เปลี่ยนเข้าสู่กลุ่มผู้สูงอายุนั้น ขาดกลุ่มสนับสนุน เด็กได้รับการสอนให้เรียนรู้ถึงบทบาทวัยรุ่น และวัยรุ่นได้รับการฝึกฝน วิธีที่จะเป็นผู้ใหญ่

4. องค์ประกอบด้านความตระหนักในคุณค่าแห่งตน จากการศึกษาสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้สูงอายุในอำเภอค้อวังจังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุมีความภูมิใจที่ยังสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ทำให้ตนเองยังมีความหมายและมีคุณค่าไม่เป็นการระของครอบครัว จึงไม่เกิดความรู้สึกด้อยคุณค่าในตนเอง ลูกหลานญาติพี่น้องมีส่วนสำคัญยิ่งในการช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวได้อย่างมีความสุขยิ่งขึ้น โดยให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ และช่วยให้ท่านมีความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาธรี อูไรรัตน์ และมาลี สบายยิ่ง (2560) เรื่อง การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษามูลนิธิสงเคราะห์คนชราอนาถา แห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุเกี่ยวกับปัจจัยภายในตนเอง คือ ผู้สูงอายุมองตนเองในปัจจุบันว่า มีความแข็งแรงของร่างกายและความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดน้อยลงและปัจจัยภายนอก คือ สัมพันธภาพกับเพื่อน ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนน้อยและมักมีปฏิสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มเพื่อนที่ตนเองมีความสนิทสนมและไว้วางใจเท่านั้น

5. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีได้รับความสำคัญ ความเคารพนับถือยกย่อง ได้รับความช่วยเหลือ ความอบอุ่น ความรัก ความห่วงใย รวมทั้งความสนใจจากทั้งบุคคลในครอบครัว ซึ่งบุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนเครือข่ายการ

สนับสนุนในอันที่จะช่วยยกระดับประคองสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นการช่วยยกระดับคุณค่าในชีวิต ตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเองและยังเป็นการช่วยรักษาความสมดุลระหว่างจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา วชิรเพชรพราน (2553) เรื่อง บทบาทผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขในชุมชนกิ่งเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและผู้สูงอายุอาจเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในครอบครัวได้ ผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขต้องสามารถแสดงบทบาทในการดูแลสุขภาพตนเอง ดูแลตนเองด้านจิตใจและจิตวิญญาณ เลี้ยงดูลูกหลาน และมีบทบาทในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งมีบทบาทในการดูแลตนเองใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ

6. องค์ประกอบด้านการรักษาพยาบาล จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายดี เมื่อเจ็บป่วยก็จะได้รับการบริการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ ผู้สูงอายุมีความต้องการให้ตนมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ โดยได้รับการตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่สะดวก สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shrivastava, Shrivastava, and Ramasamy (2013) เรื่อง Health-care of Elderly: Determinants, Needs and Services พบว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะมีประสบปัญหาเกี่ยวกับโรคเรื้อรัง ความพิการทางร่างกาย ความเจ็บป่วยทางจิตและโรคอื่น ๆ ความต้องการด้านสุขภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุไม่สามารถแยกได้ ปัจจัยที่กำหนดเงื่อนไขด้านสุขภาพ เช่น ความกังวลทางสังคม ลูกหลานย้ายออกจากบ้านในการประกอบอาชีพ โดยทิ้งให้ผู้สูงอายุโดดเดี่ยว โดยไม่มีการสนับสนุนทางกายภาพในกิจกรรมประจำวัน

7. องค์ประกอบด้านสวัสดิการสังคม จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร พบว่าผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการเป็นเงินช่วยเหลือค่ายังชีพจากรัฐ เพื่อรองรับปัญหาด้านเศรษฐกิจ การจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศได้ในระดับหนึ่งเพื่อมิให้เป็นภาระแก่สังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ (2557) เรื่อง สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า เป็นระบบการบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้ทั่วถึง เป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้

นันทนาการกระบวนกรยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

1. ชุมชนและท้องถิ่นให้ความสนใจกับประเด็นเรื่องผู้สูงอายุมากขึ้นกว่าในอดีต แต่ยังขาดข้อมูลที่เป็นระบบเกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านศักยภาพปัญหาและความต้องการ
2. ขาดกำลังคนที่มี ความรู้ ความเข้าใจ ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
3. การใช้งบประมาณทำได้ในวงจำกัด เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย เพื่อเพิ่มบทบาทดังกล่าว จึงควรมีการปรับแก้กฎหมายเพื่อลดอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. จัดตั้งหน่วยงานที่คอยเป็นพี่เลี้ยงเพื่อแนะนำและส่งเสริมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำงานด้านผู้สูงอายุ ในด้าน 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม 4) ด้านคุณค่าแห่งตน 5) ด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว 6) ด้านการรักษาพยาบาล และ 7) ด้านสวัสดิการสังคม

เอกสารอ้างอิง (References)

- ขวัญสุตา บุญทศ และชนิษฐา นันทบุตร. (2560). ความสุข ความทุกข์ และสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ในชุมชนแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 62 (3), 257-270.
- เจษฎา นกน้อย และวรรณภรณ์ บริพันธ์. (2560). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสงขลา. Princess of Naradhiwas University Journal, 9(3), 94-105.
- บุญवास สมวงศ์ และปริญญ์ หุ่นโพธิ์. (2560). การดูแลสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ เขตบางแค จังหวัดกรุงเทพมหานคร. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 9 และการประชุมวิชาการนานาชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 8.
- มาตุรี อุไรรัตน์ และมาลี สบายยิ่ง. (2560). การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษามูลนิธิสงเคราะห์คนชราอนาถา แห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา. วารสารรัฐสมิแล. 38 (1), 29-44.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2557). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

รติมา คชนันท์. (2561). **สังคมผู้สูงอายุกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย**. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:

https://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2561/jul2561-1.pdf [12 พฤษภาคม 2563.]

สำนักงานจังหวัดยโสธร. (2557). **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดยโสธร**.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.yasothon.go.th/web/manage/manage7.html>.
[12 พฤษภาคม 2563.]

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). **การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560**.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). **บทบาท**

ของผู้สูงอายุต่อสังคม ครอบครัว ชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/about/soongwai/topic006.p hp>. [12 พฤษภาคม 2563.]

สุกัญญา วชิรเพชรปารณ. (2553). **บทบาทผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุข**

ในชุมชนกึ่งเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา. 16(1), 50-59.

สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2557). **สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารเทคโนโลยี**

ภาคใต้. 7(1), 121-127.

Shrivastava, Saurabh Ram Bihar Lal, Shrivastava, Prateek Saurabh, and Ramasamy, Jegadeesh. (2013). Health-care of Elderly: Determinants, Needs and Services. **International Journal of Preventive Medicine**. 4(10), 1224–1225.